

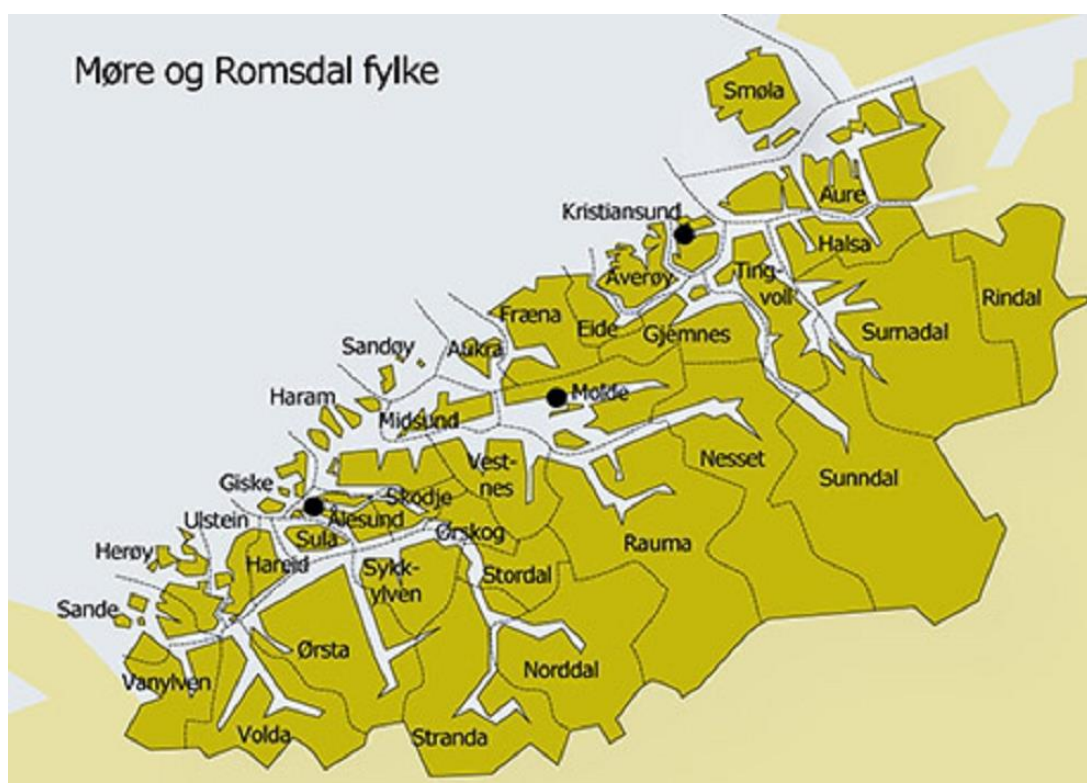
MDG Møre og Romsdal Fylkesprogram 2015- 2019

MDG MØRE OG ROMSDAL

FYLKESPROGRAM 2015- 2019

Målsetting for politikken til MDG i Møre og Romsdal vil du kjenne igjen i tre hovedtema:

- **Livskvalitet.** Vi vil ha et samfunn der folk har mer tid til hverandre heller enn å jage etter mer forbruk.
- **Klimasmart samferdsel.** Gjøre det enkelt og billig å velge miljøvennlig transport.
- **Bærekraft.** Omstilling til en fornybar framtid med økologisk bærekraft må starte nå.

MDG vil lytte til dine ønsker for et godt liv, og vi tar imot forslag i alle saker på Facebook eller e-post moreogromsdal@mdg.no.

Se mer på: <http://moreogromsdal.mdg.no/>

Innhold

ET GRØNT MØRE OG ROMSDAL.....	3
HVA ER GRØNN POLITIKK?	3
1 LANDBRUK, SJØBRUK OG MAT.....	4
2 OPPVEKST OG UTDANNING.....	5
3 NÆRINGSLIV OG ØKONOMI	6
4 ENERGI.....	7
5 KULTUR OG MANGFOLD	8
6 HELSE OG OMSORG.....	9
7 SAMFERDSEL	10
8 MILJØ OG NATURMANGFOLD.....	11
9 BY- OG TETTSTEDSUTVIKLING	13

ET GRØNT MØRE OG ROMSDAL

Etter at MDG fikk inn en stortingsrepresentant i 2013 har vi fått mange nye lokallag og økt medlemstall, også i Møre og Romsdal. Sjansen for å få inn en eller flere representanter på fylkestinget i 2015 er store. Vi har nå en solid organisasjon i fylket med egne lister i 9 kommuner.

MDG jobber for en politikk som tar store globale utfordringer på alvor. Samtidig ser vi at mange av løsningene handler om hvordan samfunnet tilrettelegger for folks hverdag. Det er i våre egne nærmiljøer vi må legge til rette for det grønne skiftet i norsk politikk – derfor er valget i 2015 så viktig.

Fylkeskommunen er under press som forvaltningsnivå mellom stat og kommune. De grønne i Møre og Romsdal mener sammenslåing av kommuner bør skje frivillig på bakgrunn av lokale folkeavstemninger. Ofte er de som bor i mindre kommuner mest fornøyd med tjenestetilbudet, og vi har ikke tro på at større kommuner automatisk vil bety bedre tjenester til befolkningen. Lokaldemokrati fungerer best ved kort avstand mellom de som styrer og de som blir styrt.

MDG er opptatt av robuste lokalsamfunn med god lokal beredskap. Det betyr tettsteder med god helsefaglig kunnskap, reelt lokaldemokrati og stor grad av egenprodusert mat og energi. Kommunereformen har vist seg å være en svært ustrukturert prosess. De store regionkommunene som skisseres vil føre til at flere sitter mer i bil for å kunne nå tjenester i de nye kommunesentrene. For å unngå at distriktene blir tapere, bør vi i hovedsak beholde kommuneinndelingen, og ha mer interkommunalt samarbeid. Politikerne må ha fokus på sterke lokalsamfunn med gode kulturelle møteplasser, trygghet, identitet, økologisk bærekraft, redusert transportbehov, lokale arbeidsplasser og lokal handel.

HVA ER GRØNN POLITIKK?

Grønn politikk er basert på solidaritet med alle som lever i dag, med natur, dyr og fremtidige generasjoner. Dagens velstand kan ikke fortsette å basere seg på utarming av naturressurser, utrydding av dyrearter og annet biologisk mangfold. Vi må få et samfunn i økologisk balanse og en bedre fordeling av godene i verden. Det vil hindre global ulikhet, ustabilitet, ufred og nød.

De Grønne legger vekt på enkeltmenneskets frihet og likestilling mellom kjønn, religion og etnisitet, og vi er opptatt av at vår frihet ikke skal krenke andres rett til frihet og verdighet.

Omstillingen til et grønt samfunn innebærer et positivt skritt fremover hvor vi tar utgangspunkt i det vi vet om naturressurser og økologiske sammenhenger. Å gjøre det vi kan for å begrense de økende klimaendringene krever særlig oppmerksomhet, og gjør at omleggingen til et grønt samfunn haster mer enn noensinne. Dette krever store investeringer i fornybar energi og miljøteknologi, etablering av morgendagens arbeidsplasser og en mer rettferdig verdensorden.

Miljøpartiet De Grønne vil ha økt fokus på livskvalitet fremfor kortsiktig materielt forbruk. Produktivitetsvekst bør tas ut som lengre ferier eller kortere arbeidsdager, heller enn som økte inntekter, i kombinasjon med økonomisk utjevning.

De Grønne vil bruke markedet der det fungerer best og offentlige løsninger der det fungerer best. Vi kan i partipolitikken samarbeide uavhengig av tradisjonell blokkenkning. Vi vil forsvare velferdsstaten og trepartssystemet, som regulerer forholdet mellom offentlig velferd og markedsbaserte løsninger.

Økonomien må i lengden fungere i tråd med naturens kretsløp. For oss er ikke penger noe mål i seg selv, men et middel til å skape virkelige verdier. Vi har et materielt overforbruk vi vet ikke er bærekraftig og som heller ikke gjør oss lykkeligere. MDG tar klimatrusselen på alvor også i lokal politikk. Vi går inn for at fylket innarbeider klimatilpasning i sine beredskapsplaner, og innfører forpliktende klimaregnskap i sine budsjetter.

1 LANDBRUK, SJØBRUK OG MAT

Møre og Romsdal er det største sjømatfylket i landet og har et stort landbruk. Et aktivt hav- og landbruk er med på å skape levende bygder og allsidig sysselsetting. Vi vil bidra til at matproduksjonen styrkes, men at dette ikke går på bekostning av biologisk mangfold, matsikkerhet og miljøet.

2015 er det internasjonale året for vern av matjord. MDG vil bevare matjord i Møre og Romsdal. Vi vil forsvare intensjonene i konsesjonsloven og boplikten for landbrukseiendommer.

MDG vil arbeide for at lokale matprodusenter får enkle distribusjonsordninger til kjedebutikker og institusjoner i nærheten, samt støtteordninger til fremme av økologisk mat. Vi vil gjøre det mulig for bønder å slakte på egen gård og selge kjøttvarer fra egen gård.

Vestlandsk økologisk landbruk skiller seg fra østnorsk. Det er en av grunnene til at Bioforsk på Tingvoll heller må styrkes enn nedbygges. MDG vil utvikle utdanningstilbud knyttet til fagmiljøet der.

Små- og storfenæringene er svært viktige for å utnytte naturressursene og pleie landskapet. Det bør stimuleres til mer bruk av grovfôr og utmarksbeite og mindre bruk av kraftfôr i disse produksjonene. Næringa må støttes gjennom tilskuddsordninger slik at de kan drive uavhengig av konjunktursvingninger.

Over 90 % av tapene i sauenæringa skyldes ikke rovdyrskader. Det er viktig med allsidige forebyggende tiltak slik at sauehold kan drives med god dyrevelferd uten store økonomiske tap for sauebøndene. Der rovdyr er i konflikt med husdyrhold i fylket, bør rovdyra bedøves og flyttes til områder der de ikke gjør skade.

God dyrevelferd må gå foran effektiv matproduksjon både i fiskeoppdrett og landbruk. Ved sykdom, lakselusproblemer, utslipp og rømming fra oppdrettsanlegg må produksjonen reduseres inn til problemene er under kontroll. MDG Møre og Romsdal går imot konsesjoner for nye anlegg inntil eksisterende anlegg er lukka.

Miljøpartiet De Grønne i Møre og Romsdal vil:

- arbeide for å få flere til å drive økologisk landbruk og sjøbruk.
- fremme Bondens Marked for handel av lokal mat.
- stimulere til flere andelsbruk og parselhager.
- at alle skoler skal ha skolehager eller samarbeidsavtale med lokale gårdsbruk.
- bevare matjord.
- ha forebyggende tiltak for sauehold i områder med rovdyr.
- lokalsamfunn med pelsdyroppdrett må få omstillingsstøtte ved avviklinga.

- tilby mobile slakteri for gårder med lang avstand til slakteri, og mulighet for slakting på egen gård.
- forsvare intensjonene i konsesjonsloven og boplikten for landbrukseiendommer.
- ha gode støtteordninger for bruk av utmarksbeite.
- arbeide for økt produksjon av frukt og grønnsaker i vårt fylke. Flere innbyggere kan bli sin egen gartner med hagebruk til eget bruk.
- styrke kystfiskeflåten og hindre at fiskeressursene gjennom kvotekjøp blir en industri som havner hos utenlandske investorer.
- arbeide for en mer bærekraftig og etisk forsvarlig oppdrettsnæring. Redusere produksjonen i anlegg som ikke har kontroll på lus, sykdom, rømming og utslipp. Oppdrettsfor må basere seg mindre på bruk av import og menneskemat.

2 OPPVEKST OG UTDANNING

Barnehagens og skolens viktigste oppgave er å sikre at barn og unge utvikler seg til skapende mennesker med selvtillit og selvinnsett og med forståelse og vilje til å ta ansvar for seg selv og sine omgivelser. MDG ønsker å bruke mindre tid til testing av elever i grunnskolen. Vi går inn for økt lærertetthet i småskolen og skolehager ved alle grunnskoler. Barneskoler bør ha leksefri helg og minst en leksefri dag i uka.

God psykisk helse er avgjørende for at flere skal fullføre videregående skoler. MDG vil øke ressurser slik at hjelp til å takle psykiske utfordringer eller psykisk sykdom er lett tilgjengelig for alle barn og unge. Like viktig er forebyggende tiltak innen psykisk helsearbeid, der frivillige organisasjoner spiller en nøkkelrolle.

Videregående skoler i Møre og Romsdal bør få mer ressurser til oppdaterte lærebøker og andre læringsressurser. De videregående skolene er svært viktige i utvikling av fornybarsamfunnet. Vi må opprette egne linjer innen sol-, vind- og annen fornybar energi.

Fylket og kommunene må legge til rette for fri utøvelse av ungdomskultur (En FN-konvensjon sier at alle barn har rett til kunst og kultur). I tillegg til de lovpålagte musikk- og kulturskolene, må tiltak som UKM, åpne fritidsklubber/ungdomshus og mindre organiserte fritidsaktiviteter støttes.

FN og OECD er opptatt av å utvikle nye måter å måle samfunnsframskritt. trivselsmålinger kan hjelpe kommunene å utforme politikk for god livskvalitet. Det bør startes et forskningsprosjekt på livskvalitet i Møre og Romsdal etter modell fra institutt for lykkeforskning i Danmark. Seksjon for samfunnsfag ved Høgskulen i Volda og Møreforskning har fagkompetansen. Kanskje ser vi et framtidig studium innen trivsel og livskvalitet i kommunal planlegging i Volda?

Miljøpartiet De Grønne i Møre og Romsdal vil:

- ha større lærertetthet i småskolen.
- bruke mindre tid til testing av elever i grunnskolen.
- styrke svømmeopplæringen.
- ha mobilfrie skoletimer.
- ha leksefri helg og minst en leksefri dag i uka i barneskolen.
- at alle grunnskoler og barnehager skal ha egen skolehage eller nær tilgang til et samarbeidende gårdsbruk eller gartneri.

- støtte allsidige kulturaktiviteter for barn og unge.
- skape flere lærlingeplasser i fylket, kommunene og i næringslivet.
- prioritere yrkesfaglige videregående skoler.
- opprette linje innen sol-, vind- og annen fossilfri energi på Ørsta videregående skole.
- at psykisk helsevern skal være en lett tilgjengelig del av skolehelsetjenesten.
- at høyskoler på fritt grunnlag kan samarbeide med de universiteter og høyskoler som de ønsker.
- ha forskning innen livskvalitet i Møre og Romsdal.

3 NÆRINGS LIV OG ØKONOMI

For De Grønne er mangfold viktig. Norges oljeavhengighet er derfor en kilde til bekymring både med tanke på klimakonsekvensene, men også for Norges konkurransekraft på sikt. Møre og Romsdals næringsliv er som resten av landet tett knyttet til olje og gass.

Utvikling av nye industrier og nye lokalbedrifter vil gi Møre og Romsdal flere bein å stå på. Vi vil derfor satse på gründervirksomhet og legge til rette for omstilling og utvikling av et grønt næringsliv. Det ligger et stort og uforløst potensial for bedrifter i å legge bedre til rette for fremtiden allerede nå. Til dette trengs kunnskapsutvikling, gode offentlige støtteordninger og et grønt regelverk.

Videreutdanning og rekruttering av høyt kompetent arbeidskraft er derfor en sentral utfordring for verdiskapingen i regionen. Det er derfor viktig at fylkets forsknings- og utdanningsinstitusjoner styrkes, og er en pådriver for nytenkning, samarbeid og samfunnsutvikling. Møre og Romsdals kvinneunderskudd er en utfordring, det bør jobbes målrettet for å skape et næringsliv som oppleves attraktivt også for kvinner.

Reiselivet må tilrettelegges for aktiviteter uten bilbruk. Fylket vårt har fantastiske muligheter for sykkelturner, fotturer, toppturer, padling, fiske, museums vandring, by- og bygdevandring.

Havindustrimeldingen (NOU 2014:16) legger opp til at lokalsamfunn overlater fiskeressursene til de internasjonale markedskreftene. Dette er svært uheldig. Ikke en gang Oslo Børs vet hvem som eier de fleste av de børsnoterte selskapene. Norsk demokrati må ikke miste kontrollen med fiskeressursene. MDG støtter kystaksjonen i arbeidet med å bevare deltakerloven, råfiskloven og havressursloven.

I kystfisket må vi ha rekrutteringskvoter som deles ut til unge i en etableringsfase for å gis videre til neste unge fisker.

Budsjett og regnskap i fylkeskommunen må innarbeide økologiske parametere slik at økologisk bærekraft ligger til grunn i alle vedtak.

Miljøpartiet De Grønne i Møre og Romsdal vil:

- at Innovasjon Norge, Enova og regionale og lokale ressurscenter for næringsutvikling i langt større grad må legge vekt på økologisk bærekraft i sin støtte til prosjekter.
- legge til rette for et tett samarbeid mellom næringsliv og forsknings- og utdanningsinstitusjonene, særlig i forbindelse med miljøtiltak i næringslivet.

- sikre et inkluderende og mangfoldig arbeidsliv med flere arbeidsplasser for kvinner.
- skape flere lærlingeplasser i fylket, kommunene og i næringslivet.
- arbeide for at offentlige og private bedrifter samarbeider med fagbevegelsen om forsøk med tariffavtaler der redusert arbeidstid erstatter reallønnsøkning.
- tilrettelegge for at private bedrifter ansetter folk med funksjonshemninger, og tilpasse flere jobber for disse i det offentlige.
- at fylkeskommunen arbeider for at offentlige arbeidsplasser etableres i alle deler av fylket.
- at fylkeskommunen ber Kommunal Landspensjonskasse (KLP) kutte investeringer i fossil energi.
- ha krav om universell utforming ved anbud og tildeling av konsesjoner.
- lempe på kravene til universell utforming for de minste boligene. Dette for å gjøre det mulig å bygge enkelt, miljøvennlig og billig, og legge til rette for mer selvbygging.

4 ENERGI

Oljealderen er i ferd med å fases ut, og fornybar energi og energieffektivisering blir helt nødvendig i valgperioden. Samtidig bør vi redusere selve behovet for energi gjennom justering av vår livsform. MDG Møre og Romsdal mener at fylkeskommunen i mye større grad må satse på å utvikle og stimulere til energisparing og bruk av nye bærekraftige energiformer.

De fleste kommunene i Møre og Romsdal har ved hjelp av statlige midler fått utarbeidet kommunale klimaplaner, men erfaringen viser at kommunene trenger faglig ekspertise for å utvikle og gjennomføre klimaplanene. MDG vil bidra til dette.

Ny energiproduksjon må være fornybar og minst mulig kontroversiell. Møre og Romsdal MDG sier derfor nei til vindturbinanlegg som kommer i sterk konflikt med naturverdier. Etablering av nye vindturbinanlegg må skje i nært samarbeid med kommunene og andre lokale interesser.

MDG Møre og Romsdal ser store muligheter for havvindanlegg, som kan erstatte utrangerte gass- og oljeinstallasjoner. Småskala energiproduksjon har i Møre og Romsdal handla om vannkraft. MDG vil av naturvern hensyn i større grad satse på småskala sol- og vindenergi, bølge- og tidevannsenergi.

Oslo kommune tilbyr finansiering og gir sine huseiere opp til 40% støtte til fornybar energi uansett prosjektstørrelse, i tillegg til Enova-midler. Se oljefri.no. Kommuner i Møre og Romsdal må snarest innføre slik støtte for å komme i gang med omstilling lokalt.

Miljøpartiet De Grønne i Møre og Romsdal vil:

- satse på forskning og utvikling av nye energikilder i fylket i samarbeid med lokale forskningsressurser og institusjoner.
- erstatte utrangerte gass- og oljeplattformer med bølge- og vindturbinanlegg.
- ha streng håndheving av føre-var-prinsippet ved småkraftutbygging. Det skal tas hensyn til naturmangfold, landskap, kulturminner og friluftsliv.
- arbeide for at Møre og Romsdal blir et foregangsfylke i satsingen på ENØK, fornybar energi og klimaplaner i næringslivet.
- innføre landstrøm til båter i havner i Kristiansund, Molde, Ålesund og Geiranger.

- stille sterkere krav til energieffektivisering av næringslivet, kombinert med støtteordninger, kunnskapsutvikling og tilrettelegging.
- energiøkonomisere gjennom vedlikehold og effektivisering av kraftverk og linjenett. stimulere til storsatsing på energiøkonomisering i offentlige og private bygg og anlegg.
- gå inn for et todelt tariffsystem for husholdninger, hvor alle får et basisforbruk til en forutsigbar pris, og en høyere pris for merforbruk.
- etablere et fylkeskommunalt forum for å videreutvikle og fokusere på kommunale energi- og klimaplaner.
- avvente videre utbygging av gasseksportanlegget på Aukra. Omfanget av samlet metanutslipp i letefase, anleggsfase, produksjonsfase og distribusjonsnett må dokumenteres.
- legge til rette for solenergiproduksjon fra private bolighus, bedriftsbygg og offentlige bygg. Kommunene bør støtte fornybarinvesteringer med 25% av utgiftene.

5 KULTUR OG MANGFOLD

Fylkets 47 museum, Kultursekken (Den kulturelle skolesekken), Møremusikerordninga, Rikskonsertene og Ungdommens Kulturmonstring (UKM) driver viktig kulturformidling. MDG vil støtte drift av slike kulturinstitusjoner og i tillegg støtte frivillig organisasjonsliv.

Ungdomspolitikken må også omfatte tilrettelegging for de som ikke driver med idrett eller organisert kulturarbeid, for eksempel musikkgrupper, skateparker og stisykling.

Ordninga med den kulturelle spaserstokken må fortsette slik at gode kunst- og kulturprosjekt for eldre kan bli utvikla med et mangfold av sjangere og uttrykk.

Operaen og fotofestivalen Nordic Light i Kristiansund, Teateret Vårt, Bjørnsonfestivalen og Jazzfestivalen i Molde, Jugendteateret i Ålesund, Herøyspelet, Dei Nynorske Festspela og ballettskolen i Volda og Ørsta, er eksempler på solide kulturinstitusjoner i fylket. Det finnes hundrevis av andre kulturtiltak som lett kan forsvinne i samfunnsmylderet. MDG ønsker et stort mangfold av kulturaktiviteter for alle aldre.

MDG vil støtte etablering av stiftelser for kunst- og kultursentre med faste og midlertidige arbeidsplasser, som kan tilby rom for atelier, skrivestuer, musikkverksted, utstillinger, temasamlinger, konserter, foredrag og andre arrangementer som stimulerer kunst- og kulturmiljøet. Gatekunstnere bør tilbys mellombruk av ubrukte arealer i offentlige og private bygg (f.eks. industribygg) for utsmykning.

MDG er opptatt av at kommuner i Møre og Romsdal skal kunne tilby livssynsøytrale lokaler for seremonier til livssynssamfunn ved livets begynnelse, overgang til voksenlivet, samlivsmarkeringer og ved livets slutt. Frivilligsentralene bør fungere som møtesteder for og mellom minoritetskulturer.

Fylkeskommunen bør etter visse kriterier kunne tilby forfattere, bildekunstnere og artister hytter, leiligheter og arbeidslokaler der de kan utøve sin virksomhet.

MDG ønsker at alle bibliotekene i fylket i større grad kan bidra til diskusjonsmøter innen samfunnsaktuelle tema.

Mennesker med funksjonshemming må få mulighet til å delta i kulturaktiviteter som alle andre, både som utøvere og publikum. Mange kommuner i fylket har lyktes godt med å integrere innvandrere og asylsøkere i lokalt arbeids- og kulturliv. MDG mener at fylket har rom for flere nødstilte.

Miljøpartiet De Grønne i Møre og Romsdal vil:

- ha stabile ordninger for museer og andre kulturinstitusjoner i fylket.
- at biblioteker i større grad blir arenaer for lokal samfunnsdebatt.
- støtte etablering av stiftelser for kunst- og kultursentre.
- videreføre bokbåten gjennom faste statlige overføringer.
- bevare spor etter samisk naturbruk og kultur på Nordmøre.
- styrke kulturaktiviteter som fremmer mangfold.
- ha mulighet for søndagsåpne biblioteker i de største byene.
- Ha mer støtte til frivillige organisasjoner.

6 HELSE OG OMSORG

Helse Møre og Romsdal og Helse Midt må avvikles som foretak. Hvert sykehus må ha en selvstendig faglig og økonomisk ledelse, og statlige overføringer trenger ikke å gå via en administrasjon i Trøndelag. Stykkprisfinansiering av diagnoser skal ikke styre pengestrømmen, finansiering av sykehus skal ta hensyn til befolkningsgrunnlag og geografi.

Systemet må gi tilliten tilbake til legene og helsearbeiderne, de skal bruke tiden til å dokumentere sitt arbeid overfor pasienten, ikke overfor sin arbeidsgiver. En pasient kan ha komplekse sykdommer som ikke passer inn i skjemaveldet. Legene og helsearbeiderne må kunne vurdere hele pasienten som menneske uten press på seg til å finne de mest lønnsomme diagnosene.

MDG vil arbeide for gode fagmiljø ved alle sykehus, distrikthelsesenter og rehabiliteringssenter i fylket. Pasientene ved lokalsykehus er mer fornøyde med behandlingen, og faglig rekruttering er ikke vanskeligere ved små enn ved store sykehus. 2/3 av alle innleggelser kan behandles i lokalsykehus.

Transport av pasienter og pårørende er svært ressurskrevende og vanskelig i vårt oppdelte fylke. Å begrense transportbehovet er særlig viktig for fødende. Beredskapsmessig er det viktig å ha mange sykehus å fordele pasienter på ved katastrofer og ved epidemier knyttet til antibiotikaresistens, ebola, svineinfluensa mm.

Psykiske helseutfordringer er ofte knytta til rus i familien, overgrep, fysisk og psykisk omsorgssvikt. Forebyggende helsearbeid trenger allsidige lavterskeltilbud med mål om inkludering og habilitering. MDG er opptatt av at mye av dette kan skje innen frivillig arbeid. Folkehelsekoordinatorer, fysioterapeuter og hverdagsrehabiliteringen er viktige medspillere i det forebyggende helsearbeidet.

Fylket og kommunene i Møre og Romsdal må gå foran og inngå et samarbeid med arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner, og oppfordre partene til å finne løsninger som sikrer bedre lønnsforhold for lavtlønnede i omsorgssektoren, og bedre muligheter for å slå sammen stillingsbrøker.

Fylkesmannen må kunne innføre sanksjoner overfor kommuner som ikke oppfyller lovpålagte tjenester for eldre og funksjonshemmede.

Miljøpartiet De Grønne i Møre og Romsdal vil:

- styrke helse-, pleie- og omsorgssektoren med flere stillinger.
- satse på forebyggende helsearbeid for alle aldersgrupper.
- la demokrati og fagmiljø ta tilbake kontrollen over sykehusene.
- legge ned helseforetaka og gi hvert sykehus selvstendig budsjettansvar.
- opprettholde heldøgns akuttkirurgi ved alle sykehus, også i helgene.
- opprettholde en god ambulans- og transporttjeneste for pasienter i alle deler av fylket.
- ha miljøvennlige og lokale løsninger for varer og tjenester til sjukehusa.
- forbedre avfallssortering på helseinstitusjoner.
- beholde Muritunet, Aure Rehabiliteringssenter og Mork senter i rehabiliteringsarbeidet.
- ha ressurser til egen koordinator i kommunene for de som er utsatt for vold i nære relasjoner
- styrke habilitering for utviklingshemmede.
- at tannhelsetjenesten skal være gratis til fylte 25 år. Deretter skal utgiftene inkluderes i egenandelsordning i folketrygden.
- at barn og unge må ha prioritet for kjeveortopedisk behandling.
- at sykehjemmene i større grad fokuserer på demenssykdommer og formidling av livsglede, for eksempel gjennom sertifiseringsprogrammet "livsglede for eldre".

7 SAMFERDSEL

Forskning i Danmark viser at transporttid har en negativ innflytelse på trivsel. Store regionkommuner som baserer seg på lang transport til arbeidsplasser og samfunnstjenester gir ikke en god livskvalitet. MDG Møre og Romsdal vil arbeide for sterke lokalsamfunn med lite behov for transport.

MDG støtter opp om delene av bypakker for Kristiansund, Molde og Ålesund som tilrettelegger for sykkel, gående og kollektivtransport. Ekspressbusser og rushtidsbusser er viktige på pendlerstrekninger.

MDG går imot etablering av flere nye bilbaserte kjøpesentre i hele fylket, og vil endre transporten til/fra dagens sentre med utbygging av velfungerende kollektivtilbud.

MDG vil bygge ut baner for hurtigtog i Norge, spesielt for strekninga Oslo- Trondheim, med et spor til Møre og Romsdal. I første om gang må det utredes jernbane til Ålesund for gods- og hurtigtog.

Ny E39 gjennom fylket er nå kostnadsregnet til 120 milliarder kroner. Det er beregnet fire felts motorvei fra Hareid til Hjelset pga framtidig trafikk på mer enn 12 000 biler i døgnet. Politikere må prioritere slik at dette aldri blir nødvendig. MDG går inn for E39-tiltak som får gjennomgangstrafikk utenom byer og tettsteder. Det kan gi positiv effekt for lokalsamfunn.

Busselskapene investerer nå i materiell som gir lite utslipp av giftige gasser og partikler. En buss med 60 passasjerer kan erstatte 15 personbiler. Elektriske busser blir nå prøvd ut blant annet i Rogaland. MDG vil innføre busskonsesjoner med krav om elektriske busser også i vårt fylke. Fortsatt må deler av veinettet utbedres før vi får trygg busstransport i hele fylket. Kollektivtransporten må ha gode støtteordninger og i større grad tilrettelegges for funksjonshemma.

Flyplassene i fylket bør ikke utvikles for økt trafikk. Flytilbudet er godt som det er.

Eventuelle fjordkryssinger kan MDG vurdere dersom det er billigere og mer miljøvennlig enn fergedrift, etter et grundig miljøregnskap. De må være tilrettelagt for syklende og gående. Elektriske ferger ser ut til å være en mer miljøvennlig satsing enn fergefri E39.

Sykkel og el-sykkel er ofte et mer effektivt framkomstmiddel enn bil. MDG vil legge til rette for sykkeltraseer, sykkelparkering, sykkelgarasjer i fylket, og jobbe for fribillett på ferge for reisende med sykkel.

Miljøpartiet De Grønne i Møre og Romsdal vil:

- arbeide for bymiljøpakker der bærekraft, helse og miljø settes i fokus.
- legge Møreaksen utenom Molde, E39 utenom Ørsta og Volda.
- bygge krabbefelt på deler av Ørskogfjellet og innerst i Sunndalen og Romsdalen.
- slutte med veisalting for å bevare kjøretøy, asfalt og planteliv langs veiene.
- få godstrafikken langs kysten over fra vogntog til båt, og på jernbane til Østlandet.
- prioritere Stad skipstunnel og utvikle havner og godsterminaler i området.
- at gangveier, fortau og gangfelt skal være hovedferdselsårer i tettsteder.
- at gangfelt som hovedregel skal være forhøyde og særskilt belyste.
- ha 40 km fartsgrense i det meste av dagens 50-soner i tettsteder og byer.
- ha flere miljøgater i sentrum av tettsteder og byer.
- utvikle gang- og sykkelveier med tanke på saktegående hjulbaserte framkomstmidler, der disse skilles fra gående.
- at elektrisk bybåt utvikles i Ålesund etter modell fra Sundbåten i Kristiansund.
- at alle ferjekonsesjoner i fylket må kreve nullutslippsfartøy med universell utforming.
- ha universell utforming ved holdeplasser, fergeleier og flyplasser med tydelig ruteinformasjon.
- ha rikelig løftekapasiteten på rullestolheis i buss, og sjåfør opplæring i bruk.
- på sikt øke avganger på Timeekspresen til hver halvtime, og ha 15 minutters bussavganger mellom Molde og Kristiansund.
- ha nattog eller nattbuss mellom Romsdal og Oslo.
- starte et prosjekt for gratis ferge for syklister.

8 MILJØ OG NATURMANGFOLD

Grønn politikk handler om å sikre en bærekraftig samfunnsutvikling. MDG ønsker å mobilisere Norges ressurser og kompetanse for å gå i forveien inn i en mer miljøvennlig framtid. Vern av økosystemer og grønn næringsutvikling blir vesentlig.

MDG står for en politikk som sikrer naturmangfoldet. Dette betinger høy og kontinuerlig bevissthet om ulike økosystemers betydning for vårt livsgrunnlag. I en tid der artsmangfoldet trues og viktige naturområder brytes ned, der bier og humler forsvinner, med de konsekvensene dette vil få for klodens matproduksjon, må tiltak utvikles og iverksettes på alle nivå.

Leker, klær og emballasje inneholder farlige miljøgifter som truer miljø og helse. Retten til trygge produkter og mat, og retten til informasjon er grunnleggende forbrukerrettigheter. Veien til en giftfri hverdag kan skje gjennom opplysningsarbeid, kontroll og forbedret merking av produktene.

Økt skipstrafikk utenfor kysten krever en betydelig forbedring av akuttberedskap. For å forebygge forurensing og redusere skade ved ulykker vil MDG øke beredskap mot akutt forurensing og modernisere oljevernberedskapen for å skape en samlet kystberedskap.

MDG vil verne verdifulle naturområder i fylket som helhet, hvilket i noen tilfeller vil medføre at vi inntar en tradisjonell naturvernposisjon.

Vi vil følge svært godt med på fiskeoppdrett og livet i havet. MDG utfordrer næringen til å gå i forveien med innføring av lukkede anlegg og oppsamling av avfall, gjerne i samspill med regionale forskningsmiljøer. Å sikre villaksens og sjøørretens overlevelse er en prioritert oppgave.

Det må forskes mer på konsekvensene av taretråling. Livsmangfoldet i tareskogen er grunnleggende for livet i havet. MDG vil verne flere soner og ha lengre intervaller mellom innhøsting- og fredningsperioder, minimum 12 år.

MDG ønsker at det stimuleres til mer omlegging til økologisk landbruk. Også bynært landbruk inngår i dette, både gjennom jordvern og ved utnytting av nye muligheter for matproduksjon og grønne tiltak. Hver innbygger i fylket kan bli sin egen gartner med hagebruk til eget bruk.

Det sosiale miljøet må vi ikke glemme, vi må ta vare på alle gode møteplasser, det er viktig å kose seg!

Miljøpartiet De Grønne i Møre og Romsdal vil:

- at Møre og Romsdal skal bli et miljøfylke etter modell fra Tingvoll som miljøkommune.
- legge stor vekt på å unngå tap av biologisk mangfold, og minimere transportbehov og utslipp ved utbygging av infrastruktur og andre større anlegg.
- forbedre digitalisert oversikt over naturtyper.
- arbeide for at staten i større grad bidrar til opprydding av alvorlig og helseskadelig forurensing i fjorder og kystnære farvann, spesielt i havneområder, Sunndalsfjorden, Frænfjorden og Borgundfjorden.
- øke slepeberedskapen på kysten ved å støtte bygging av større båter som flerbruksfartøy også for slep.
- gå imot forsøk med fritidskjøring i snøskuterløyper.
- arbeide for å videreutvikle økologisk forskning på Tingvoll og Runde Miljøsentor, med faste statlige tilskudd.
- stoppe utplantning av sitkagran og andre fremmede treslag. Stimulere til bevaring av kyst- og fjordlandskapet. Ved nyplanting etter hogst stimulere til planting av mange ulike treslag som økologisk passer inn i naturområdet.
- stanse vekst i oppdrettsnæringen til miljøproblem og ressursprosmål er løst. Fokuserer på overgang til bærekraftig oppdrett i lukka anlegg. Ha strengere reaksjoner ved lakserømming.
- at det settes større fokus på vern av matjord.
- følge opp Vanddirektivet og planene for bedre vannmiljø i alle vannregionene i fylket. Se vannportalen.no
- få på plass en omstillingspakke for lokalsamfunn med pelsdyoppdrett.
- forbedre miljøstasjoner, retur- og gjenbruksordninger. Skille matavfall fra restavfall i hele fylket.

- at strandrydding blir innført som et fast årlig prosjekt i alle kommuner i Møre og Romsdal.
- ha flere tiltak som kan bevare taeskogen og korallområder i fjordene og havet utenfor.
- forske mer på fuglebestander og ressurs situasjonen for tobis, raudåte og sildeyngel.
- fiskeredskap som trål og garn må merkes slik at eieren i etterkant kan dekke kostnader når fiskeridirektoratet henter opp til 1000 «spøkelsesgarn» i året.
- vurdere nye verneområder og nasjonalparker.
- unngå bruk av syntetiske plantegifter både i land- og sjøbruk, i stell av offentlig eiendom og langs offentlige veier.

9 BY- OG TETTSTEDSUTVIKLING

Arealplanlegging er et veldig viktig redskap i samfunnsutviklingen, da det i stor grad er med å påvirke folks livskvalitet, transportbehov, matproduksjon og tilgang til naturen. Fra et klimaperspektiv er det viktig at vi utnytter plassen godt ved å bygge tett. Dette gir minst mulig inngrep i naturen, og sikrer viktige arealer for matproduksjon.

Høy utnyttelse i tettbebygde strøk og byer skaper attraktive lokalsamfunn. Det fører til at flere bor i nærheten av butikk, offentlig kommunikasjon og naturen. Det er dette som tradisjonelt sett er tanken bak europeisk by- og tettstedsplanlegging. På denne måten sikrer man et større kundegrunnlag for lokalbutikken, det gjør at flere bor nærmere arbeidsplassen, og det gir et større nedslagsfelt for kollektivtransporten. I kompakte lokalsamfunn er det kort vei til alt, det reduserer press på veinettet. Det er viktig at arealplanlegging og transport sees i sammenheng, slik at vi ikke skaper et større klimaproblem, men bygger mangfold og liv i sentrumsområdene.

Byutviklingen i Kristiansund, Molde og Ålesund må bli mer kompakt og mindre bilbasert. Vi vektlegger bevisst arealutforming som grunnlag for å skape grønn samferdsel. Utbygging av bo- og arbeidsmiljøer som er tilgjengelige for gående, syklende og kollektivbrukere, samt høy tetthet langs akser som kan betjenes med kollektivtransport, er nødvendig. I dette bør arealer omdisponeres fra biltrafikk til fotgjengere, sykkel og kollektivtrafikk. Sundbåten i Kristiansund er et eksempel på kollektivtrafikk som kan innføres i Ålesund.

Jordvern er ekstremt viktig. Jordas, og Norges befolkning er forventet å stige i lang tid fremover. Fra et sikkerhetsmessig og miljømessig synspunkt er det viktig å bevare matjord. Naturen utgjør dessuten et enormt lager for klimagasser, den er en kilde til rekreasjon for oss mennesker, den er hjem for utallige dyre-, insekt- og fuglearter og den har en ubestridt egenverdi.

Bomiljø må legge til rette for møtesteder som løkker og grøntområder med benker og kunstinstallasjoner, utendørs treningsapparater og uorganiserte uteaktiviteter som parkour og skating. Tettstedsutvikling må utformes universelt med tanke på mobilitet for mennesker med funksjonshindringer.

Miljøpartiet De Grønne i Møre og Romsdal vil:

- at all arealforvaltning skal være helhetlig og kunnskapsbasert, og gjøres på bakgrunn av naturmangfoldlovens bestemmelser og føre-var prinsippet.
- at byer og tettsteder legger til rette for flere boliger i sentrum før man bygger ut nye boligområder i utkanten, nær kollektivknutepunkter.

- ha høyere krav til utnyttelse av sentrumsarealer i byene.
- en fortetningspolitikk med krav til økt bevissthet rundt utformingen av gode offentlige møteplasser, grønne lunger og parkeringsmuligheter. Vi vil ha mindre overflateparkering i sentrum slik at ledig areal kan utvikles til attraktive oppholdsrom.
- at by- og tettstedsutvikling skal planlegges for redusert behov for privatbil. Det skaper triveligere nærmiljø, og gir mulighet for flere rekreasjonsområder eller fortetting.
- stimulere til kolonihager, parselhager, takhager og andelslandbruk nær byene.
- at nye boligområder bør ha takflater som er grønne eller har solfangere og solcellepaneler.
- legge til rette for reetableringer av næringsliv, arbeidsplasser, skole og andre offentlige tjenester i sentrum, for å skape liv og utvikle attraktive, kompakte og tilgjengelige nærmiljø.
- legge innfartsparkering for bil og sykkel i umiddelbar nærhet til kollektivtrafikk.
- innføre drivstoffavgift heller enn bomringer i og rundt byene. Det er en dobbelt så effektiv innkrevingsmetode, man slipper at halve avgiften går til bomanlegg og bomselskap. Avgiften bør regionen disponere til videre utbygging av miljøvennlig transport.
- at bysentrum og tettsteder først og fremst utformes på de myke trafikantenes premisser.
- sørge for bedre samarbeid mellom kommuner og fylket i arealplanleggingen for å sikre et helhetlig utbyggingsmønster som minimerer transportbehovene.
- kontorarbeidsplasser må lokaliseres i nærheten av kollektivtransport og der folk bor. Gang- eller sykkelavstand til jobben er et gode og et godt klimatiltak.
- ha en massiv satsing på gang og sykkelveier. Gang og sykkelveier til skoler bør prioriteres slik at unge får en sikker skolevei, og foreldre ikke føler seg tvunget til å kjøre barna til skolen.
- pålegge fylkeskommunen å arbeide med en jordvernlov som sikrer en nullvisjon for nedbygging av matjord.
- arbeide for at fylkesmannens myndighet styrkes i miljøvern-, jordvern- og arealsaker.
- sikre at alle har tilgang til parker og naturområder i nærmiljøet.
- kommunesammenslåing må bare gjennomføres etter grundig brukerundersøkelse og folkeavstemning.

MDG

Miljøpartiet De Grønnes mål er et medmenneskelig samfunn
i økologisk balanse.

Økonomien skal underordnes sunne økologiske prinsipper og fremme
fred og rettferdighet både lokalt og globalt.

Livskraftige lokalsamfunn, i hovedsak basert på lokale ressurser, er en
forutsetning for å nå målet.

Solidaritet

Vi tar mål av oss til å utforme en helhetlig politikk for nåtid og framtid,
basert på tre grunnleggende solidaritetsprinsipper:

solidaritet med andre mennesker, solidaritet med fremtidige
generasjoner og solidaritet med dyr og natur.